

*Appendix**1. MINI-MULT T-Scores*

IND	SKALA										
	L	F	K	Hs	D	Hy	Pd	Pa	Pt	Sc	Ma
1	76	51	51	62	55	50	55	56	45	55	43
2	76	68	70	70	55	56	71	70	65	75	63
3	76	60	55	68	63	56	62	56	48	61	53
4	70	53	46	48	53	50	53	62	27	34	48

(Medelv i normvårde: 50, se text)

Förkortningar:

- L = önskan att göra fördelaktigt intryck
 F = kontrollskala
 K = testattityd
 Hs = hypokondri
 D = depressivitet
 Hy = hysterisk läggning
 Pd = psykopatisk avvikelse
 Pa = paranoid läggning
 Pt = psykasteni (ångest, självunderskattning, psyk lättuttröttlig)
 Sc = schizofren /schizoid/ läggning
 Ma = hypomani (psyk överaktiv, självhävdelse + irritabilitet)

2. CMPS-profiler

IND	INDEX				
	I	II	III	IV	V
1	4	6	2	5	5
2	8	6	6	7	3
3	6	1	2	5	4
4	4	5	2	7	8

(Medelv i normvårde: 5, se text)

Förkortningar:

- I = neurotisk självhävdelse
 II = dominans
 III = aggressiv non-konformitet (se text)
 IV = passivt beroende
 V = sociabilitet

Oppløsningsrett og lokalvalg i Norge

Vi har i 1986 hatt tilløp til et ordskifte i Norge om oppløsning av Stortinget og nyvalg. Debatten har vært rent teoretisk, men det er ikke unaturlig at den finner sted, ettersom landet er den eneste parlamentarisk styrte stat der nasjonalforsamlingen ikke kan oppløses. Saken har vært oppe en rekke ganger gjennom halvannet århundre, og den kom atter på dagsordenen etter at stortingsvalget i 1985 gav som resultat en forsamling uten noe stabilt regjeringsgrunnlag.

Høyres formann anbefalte innføring av oppløsnings-

rett i en avis-uttalelse i november og fikk støtte av sin partifelle, tidligere statsminister Kåre Willoch, som ønsket videre debatt om saken i 1987. Det er i tilfelle langt fram før tanken eventuelt kan gjennomføres. Det må komme forslag om en endring av Grunnloven innen neste stortingsvalg og først deretter, dvs i løpet av stortingsperioden 1989–1993, kan saken bli avgjort.

Tanken har fått tilslutning innenfor flere partier, blant annet fra lederen for Arbeiderpartiets stortingsgruppe Einar Førde. Likevel virker det lite sannsynlig at et forslag vil kunne oppnå grunnlovsmessig to tredjedels flertall. En slik endring er hittil alltid blitt avvist. En enkelt gang, i 1972, manglet riktig nok bare noen få stemmer på at det nødvendige antall skulle oppnås, men stemningen hadde snudd da et nytt forsøk ble gjort fire år senere. Et bestemt mot-argument som da ble brukt, syntes å gjøre særlig inntrykk. Det var også ført i marken av flere av våre fremste politikere, blant annet de to tidligere statsministre Trygve Bratteli og Lars Korvald. De uttalte i en innstilling fra konstitusjonskomiteen at oppløsningsretten ikke hadde noen naturlig plass i vårt system. Det ville være urimelig å innføre rikspolitiske oppløsningsvalg i tillegg til hva vi allerede har i Norge (Innst. S. nr. 309 for 1975–76): "Ordningen med stortingsvalg hvert 4. år og kommunevalg hvert 4. år betyr at vi har landsomfattende valg hvert annet år".

I tilbakeblikk virker dette som en noe eiendommelig uttalelse. I mellomtiden har vi nemlig fått en debatt om lokalvalgenes plass i systemet sett under en helt annen synsvinkel. Siden 1975 har vi hatt direkte valg til fylkes-

tingene samtidig med kommunevalgene. Velgerne har vist liten interesse for fylkestingsvalgene, så liten at enkelte har foreslått å sløyfe dem og gå tilbake til ordningen fra før 1975 med indirekte valg av fylkesting gjennom kommunestyrene. Men dette er en detalj, og i hovedsak har debatten dreiet seg om utvanningen av de lokale valg som helhet.

Stadig flere har pekt på at de ikke lenger fyller sin funksjon. Kommunevalgene har litt etter litt fått karakter av en slags riksvalg. I fjernsynsalderen blir lokale spørsmål mer og mer trent til side og overskygget av spørsmål om regjeringsansvar og stortingsopposisjon. Stadig trangere plass blir til overs for debatt om saker som spesielt opptar innbyggerne i en enkelt kommune eller et fylke. Til gjengjeld får vi noe som nærmer seg en regulær stortingsvalgkampanje, men en kampanje som uansett utfallet ikke kan forandre en tøddel i sammensetningen av Stortinget. Slikt er lite heldig. Rådgivende folkeavstemninger kan en sjelden gang være til nytte men nå holder det på å utvikle seg et slags system med en form for regelmessig folkeavstemningskampanje midt i hver eneste stortingsperiode. Det fører med seg at det rikspolitiske arbeidet forstyrres unødige, kontinuiteten blir skadelidende.

Enkelte ledende rikspolitikere er blitt opptatt av dette. Spesielt foreslo Gro Harlem Brundtland i 1981 at lokalvalgene skulle holdes samtidig med stortingsvalgene. Hun pekte på at det i stadig mindre grad går noe klart skille mellom disse to slags valg. Likevel fikk hennes forslag liten oppslutning. Å legge alt til samme tidspunkt ville være det samme som å slå barnet ut med badevannet, ja det ville gjøre vondt verre, ble det innvendt. Lokalpolitikken ville komme til å drukne fullstendig i rikspolitikken. Det ble hevdet at slik har resultatet vært av den tilsvarende ordning som er innført i Sverige. Skal vi gjenreise lokalvalgene som arena for stedlige saker, skal vi unngå at de domineres av nasjonalforsamlingens kvinner og menn, av partiledere og statsråder, synes dette neppe den beste vei å slå inn på.

Jeg har vært inne på tanken om å gå en omvendt vei. I stedet for at alle slags valg ble holdt samtidig, kunne lokalvalgene tvert om splittes opp, for eksempel slik at de hver gang ble holdt bare i en tredjedel av Norges fylker, byer og herreder. De kunne da avvikles hvert første, andre og tredje år etter et stortingsvalg, f.eks. henholdsvis i fylkene på Østlandet, på Vestlandet og nordenfjells med hver sine by- og landkommuner. Det kunne også være mulig å samle fylker fra ulike landsdeler i tre grupper, hver med omtrent en tredjepart av landets folketall, som så holdt lokalvalg i hvert sitt år. De behøvde imidlertid ikke holdes på en og samme dag i året. Hvis lokalvalgene i Østfold fant sted i februar/mars, i Finnmark i juni og i Rogaland utpå høsten, ville alle tre

begivenheter være av lokal betydning, men samle liten interesse i riksdekkende massemedia.

Jeg har fått høre at tanken ikke lar seg gjennomføre, den er for "anti-ortodoks". Dermed ble vel i høflig form uttrykt at ideen er upraktisk og professoral. Selv er jeg ikke overbevist om at så er tilfellet. I et land som Vest-Tyskland har en noenlunde tilsvarende ordning vist seg å fungere godt. De enkelte delstatene holder bestemt på sitt indre selvstyre. De avvikler sine valg uavhengig av hverandre og på andre tider enn valgene til Forbundsdagen i Bonn.

Det ville unektelig bli dyrere hvis vi fikk lokalvalg som antydte ovenfor, men bare en fordyrelse i form av direkte arrangementsutgifter. Til gjengjeld ville det spares en rekke krefter som i dag settes inn ved at massemedia fokuserer i uker eller måneder på valgkampen fra landsende til landsende. Og særlig ville en stor nasjonaløkonomisk vinning kunne oppnås gjennom minsket press mot rikspolitikerne. Ordningen med landsomfattende valg hvert annet år, avvekslende til Storting og kommunestyre, men like fullt landsomfattende hver gang, har vi hatt siden 1945. Den har vist seg å få uheldige økonomiske følger. De ble synlige så tidlig som for 30–35 år siden, under gjenreisningen etter annen verdenskrig, om enn i beskjedne målestokk. P. J. Bjerve, direktør for Statistisk Sentralbyrå, har pekt på hvordan regjeringen etter pågang fra stortingsopposisjonen innvilget alt for mange byggeløyver i valgårene 1949, 1951 og 1953, slik at hus ble stående halvferdige av mangel på materialer i hvert påfølgende år uten valg. Senere år har gitt sterkere utslag av et uheldig samspill mellom politikk og økonomi. Det er flere tegn til at regjeringen fant det nødvendig å utsette påkrevde innstrammings-tiltak i tiden før valget både i 1975, 1977 og 1979. Bjerve tviler på at det er mulig å føre en formålstjenlig konjunkturpolitikk, når en regjering aldri kan sette i verk upopulære tiltak i storparten av et valgår, uansett om valgene formelt har med rikspolitikken å gjøre eller ei. (Petter Jakob Bjerve: *Økonomi, befolkningsspørsmål og statistikk*. (Oslo 1985, s. 72).

Det synes med andre ord som om kommunalpolitikernes ønskemål, kravet på fornyet vitalitet i det lokale selvstyre, i høy grad kan forenes med ønsket om mer planmessig og langsiktig nasjonaløkonomisk styring. Likevel kan det være grunn vil å tvile på at en reform vil bli gjennomført. Dertil er alt for mange stortingspolitikere blitt innforlivet med det nåværende system, regelmessige lokalvalg som arena for rikspolitikken og riksdekkende massemedia. Hva Stortingets visepresident Reiulf Steen skriver i sin minnebok, som kom høsten 1986, er i så måte opplysende. Med henblikk på avstemningen i 1972 om norsk medlemskap i EF sier han at folkeavstemninger er en uting, de må betraktes som enslags skinnede-

mokrati. De forkluder sammenhengen mellom styring og ansvar. Tre år senere ble Steen valgt til formann i Arbeiderpartiet, med Odvar Nordli som partiets statsministerkandidat. De ble snart stilt overfor en inspirerende oppgave. Kommunevalg stod for døren, og Norsk Rikskringkasting bragte et viktig innslag inn i valgkampen i form av en utspørring av de forskjellige partiers ledere i Fjernsynet. "Den nye partiledelsen gikk med entusiasme inn i valgkampen". (Reiulf Steen: *Der hjertet banker: Bilder fra et liv*. Oslo 1986, s206). Det streifer åpenbart ikke forfatteren at her kan være noen motsetning til hva han skrev tidligere (s 164) om folkeavstemninger, ja det streifer ham heller ikke når han kommer til valgkampen i 1979. Odvar Nordli var blitt statsminister og la vekt på at det var kommune- og fylkestingsvalg vi skulle ha. Valget måtte ikke bli "noen folkeavstemning om regjeringens politikk", siterer Steen (s231). Han er høyst uenig. Dette gjorde det umulig på sentralt hold å få til noen forberedelser og drøftinger om strategien i valgkampen. "Vi kunne selvsagt sitte på partikontoret og klemme ut ideer. Uten regjeringen i ryggen ble det mye formålsløst tankespinn. Partikontoret konsentrerte seg om de organisatoriske forberedelser til valgkampen. Valgkampstarten skulle gjennomføres med spesialtog fra Oslo til Trondheim med regjering, partiledelse og LO-ledelse om bord . . ." osv. Men det var ikke tilstrekkelig uten et gjennomtenkt og planlagt emne for hele kampanjen. Valget gikk dårlig for Arbeiderpartiet.

På en måte har Reiulf Steen utvilsomt rett. Når først Fjernsyn og riksdokumenter stiller et landsomfattende valg i brennpunktet, må alle partier innstille seg på et rikspolitisk oppgjør. Vi ser da også i år at de alle styrker sin sentrale organisasjon foran høstens "folkeavstemning om regjeringspolitikken". Men en slik sentralisering er vel nærmest det motsatte av hva som skulle være dette valgets funksjon. Det kalles fortsatt et kommune- og fylkestingsvalg. Og den innfløyte partistillingen på Stortinget vil det ikke kunne forandre. Den må Norge leve med til 1989.

Valget den 14. september 1987 får med andre ord først og fremst en Gallup-funksjon. Det blir en grundlig, pålitelig og landsomfattende opinionsmåling, en oppklaringsrunde som vil gjøre det tydelig hva folket mener om den da sittende mindretallsregjering. For rikspolitikerens taktiske beregninger i en uklar parlamentarisk situasjon kan dette utvilsomt være en fordel. Men dermed forkludres sammenhengen mellom styring og ansvar. Det som bestemmer sammensetningen av kommunestyrene i de neste fire år, blir ikke om lokale politikere har stelt godt eller dårlig med lokale saker. Velgerne oppfordres i første rekke til å gi uttrykk for hvordan de bedømmer håndteringen av rikspolitikken. Likevel vil utfallet ingen følger få for stillingen på Stortinget. Det blir lokalpoliti-

kerne som får merke følgene. Mange av dem vil nok føle seg omtrent som hovedpersonen i et gammelt dikt vi leste på skolen: en baker som ble straffet for hva smeden hadde begått.

Sten Sparre Nilson

SOM – En institusjonsbasert enkätundersökning

Statsvetenskapliga institutionen i Göteborg har en lång tradition i fråga om massmedie- och opinionsforskning. Jörgen Westerståhl och Bo Särilvik genomförde redan i mitten av 1950-talet intervjuundersökningar om tidningsval och partival. Verksamheten har under senare decennier förts vidare och utvecklats. Valforskningen har t ex expanderat kraftigt och omfattar numera inte bara väljarstudier utan också studier av massmediernas, partiernas och riksdagsmännens insatser vid valen. Samtidigt har massmedieforskningen vuxit fram som ett eget huvudområde. Sedan slutet av 1970-talet genomför forskningsprogrammet *Dagspresskollegiet* regelbundna studier av hur människor tar del av dagspress, radio och TV, om trovärdighet hos olika medier och om journalistikens innehåll. Under början av 1980-talet har medieforskningen vidgats till att omfatta studier av masskommunikationer som ett allmänt kulturfenomen. Numera finns vid institutionen även en särskild professur i massmedieforskning och en avdelning för masskommunikation.

Statsvetenskapliga institutionen har kännetecknats av en empirisk inriktning på sin forskning. Den faktiska undersökningsverksamheten har samtidigt varit splittrad med ett relativt blygsamt samarbete mellan de olika projektens datainsamlingar. Mot denna bakgrund har det sedan länge funnits funderingar om en samordning mellan de skilda undersökningsinsatserna i syfte att skapa en korsbefruktning mellan olika projekt och att dessutom erhålla vissa samordningsvinster. Med institutionens samlade forskningsresurser i ryggen skulle det också vara möjligt att få till stånd regelbundna undersökningar och inte behöva bli beroende av att göra datainsamlingar vid vissa särskilda tidpunkter, under vissa kampanjer eller under t ex enbart valår.

SOM 86

Med hänsyn till det redovisade syftet togs våren 1986 initiativet till ett första försök med en för statsvetenskapliga institutionen gemensam datainsamling. Initiativet kom från de forskningsansvariga inom valforskningsprogrammet respektive masskommunikationsforskningen, vilka båda hade ett särskilt intresse i att åstadkomma